

tarkoituksiin. Taidehistorioitsija Tom Cummins puolestaan on erikoistunut Andien alueen esikolumbiaaniseen sekä siirtomaa-ai-kaiseen taiteeseen. Uudessa teok- sessaan Rappaport ja Cummins tutkivat alkuperäisväestön osallis- tumista siirtomaakulttuurin syn- tyyn Kolumbian Andeilla 1500– 1700-luvuilla. He lähestyvät aihet- ta kirjallisen ja kuvallisen kulttuurin omaksumisen kautta.

Tekijät ovat pyrkineet kaiva- maan esiin alkuperäisväestön ko- kemuksia siirtomaakulttuurista hyödyntäen monipuolista metodo- logiaa. Kirjoittajat tarkastelevat kirjallista ja kuvallista ilmaisua areenana, jossa siirtomaakulttuu- rista neuvoteltiin ja jossa sitä luotiin ja kyseenalaistettiin. Aikaisem- min espanjalaisten ja alkupe- räisasukkaiden maailmoja on tarkasteltu erillään toisistaan, mutta Rappaport ja Cummins tarkastelevat Pohjois-Andien siirtomaayh- teiskuntaa kokonaisuutena, jossa eri ryhmät eivät eläneet eristyksis- sä toisistaan vaan limittäin ja jatku- vassa vuorovaikutuksessa. Espan- jalaisten ja intiaanien maailmat se- koittuivat monin eri tavoin synnyt- täen täysin uusia kulttuurin muo- toja, jotka olivat leimallisesti es- panjalaisamerikkalaisia.

Rappaportin ja Cumminsin mu- kaan Espanjan siirtomaavalta pe- rustui kirjoitetun sanan ensisijai- suutta korostavan ideologian va- raan. Tähän viittaa uruguaylaisen kirjallisuustieteilijän Ángel Raman luoma espanjalaista Amerikkaa kuvaava kielikuva *lettered city*, jos- ta kirja on saanut nimensä. Valta- vaa imperiumia hallittiin laajan kir- jeenvaihtoverkoston avulla, hallin- to- ja oikeusjärjestelmät olivat vahvasti kirjallisia, ja notaarien am- mattikunta oli hyvin tärkeässä ase- massa byrokraattisen järjestelmän ylläpitäjänä. Espanja oli kirjallinen kieli, mikä osoitti sen paremmuut- ta intiaanikieliin nähden, sillä näillä ei ollut aakkosellista kirjoitusta lainkaan. Lisäksi espanjalaisten

mukanaan tuoma uskonto perus- tui pyhiin kirjoituksiin.

Espanjalaiset pyrkivät sosiaalis- tamaan alkuperäisväestön espan- jalaiseen kulttuuriin ja kristinus- koon kirjoituksen ja kuvan avulla. Oikeudelliset asiakirjat ja alttari- taulut olivat tärkeässä asemassa muokkaamassa intiaanien maail- mankuvaa. Toisaalta alkuperäis- väestö aktiivisesti osallistui kirjalli- seen kulttuuriin ja oppi käyttä- mään sitä hyväkseen omiin tarkoi- tuksiinsa. Intiaaniyhteisöt, ja erityi- sesti niiden johtajat, puolustivat aktiivisesti oikeuttaan omiin maihinsa oikeusteitse. He säilytti- vät huolellisesti omistusoikeudesta kertovia asiakirjoja omissa kotiar- kistoissaan voidakseen esittää ne oikeudelle. Intiaanit ymmärsivät, että kirjalliset dokumentit olivat legitiimitietin tae.

Teoksessa tarkastellaan myös varakkaiden intiaanien laatimia testamentteja. Testamenttien laati- minen kertoo integroitumisesta siirtomaayhteiskuntaan sekä pyrki- myksestä varmistaa perillisten ase- ma tuossa yhteiskunnassa. Samal- la niiden avulla voidaan myös jäljit- tää sitä, mitä intiaanit pitivät tär- keänä. Ne kertovat alkuperäisväes- tön materiaalisesta kulttuurista sekä heidän pyrkimyksistään säilyt- tää maaomaisuutensa sukujensa hallussa.

Rappaport ja Cummins tarkas- televat alkuperäisväestön laatimia asiakirjoja sekä heidän kokoa- miaan oikeudessa todisteina käy- tettyjä asiakirjasarjoja identiteetin muokkaamisen välineenä. Kirjoi- tustaitoiset intiaanit loivat näiden dokumenttien sivuilla uusia merki- tyksiä sille, mitä oli olla intiaani es- panjalaisten hallitsemissa Ameri- kassa. Tekijöiden mukaan asiakirjat syntyivät eurooppalaisten ja ame- rikkalaisten ilmaisun muotojen se- koituessa uusilla ja odottamatto- milla tavoilla, ja tuloksena oli lei- mallisesti siirtomaa-aikaisia doku- mentteja, joissa uudesta yhteis- kunnasta neuvoteltiin.

Andien alku- peräisväestö ja siirtomaa- ajan kirjallinen kulttuuri

Joanne Rappaport – Tom Cummins: Beyond the Lettered City. Indigenous Literacies in the Andes. Duke University Press, Lontoo 2012. 370 s.

Antropologi Joanne Rappaport on useissa teoksissaan käsitellyt erityi- sesti tapoja, joilla Kolumbian alku- peräisasukkaat ovat käyttäneet historiaa ja mytologiaa poliittisiin

Kirjoittajien mukaan siirtomaa-aikaisen intiaanikulttuurin nyansseja voi ymmärtää vain jos luovutaan epärealistisesta ja epähistoriallisesta pyrkimyksestä löytää intiaanien oma ääni. Todellisuudessa eri äänet olivat sekoittuneita toisiinsa, eikä puhdasta valloitusta edeltänyttä intiaanien ääntä voi löytää siirtomaa-aikaisista asiakirjoista. Espanjalaisvalta muokkasi alkuperäisväestön maailmankuvaa ja ajattelutapaa, ja valloituksen jälkeistä intiaaniyhteiskuntaa voidaan ymmärtää vain tässä kontekstissa.

Rappoport ja Cummins käsittelevät myös kirjallisen kulttuurin performatiivista luonnetta. Espanjan kuninkaat eivät siirtomaa-aikana astuneet jalallaan Amerikkaan, mutta silti heidän valtansa oli nimellisesti ehdoton. Tätä korostettiin seremonioilla, joita suoritettiin kun kuninkaan nimissä lähetetty käskykirje saapui. Kuninkaan sientin omaava asiakirja otettiin vastaan kuin se olisi kuningas itse, ja se luettiin julkisesti niin espanjaksi kuin intiaani-kielilläkin.

Tekijät eivät kuitenkaan käsittele juurikaan sitä, miten heikko kuninkaan valta todellisuudessa oli uudella mantereella varsinkin varhaisella siirtomaa-ajalla. He mainitsevat espanjalaiseen oikeusjärjestelmään liittyneen toteamuksen ”*tottelen mutta en toimeenpane*” (*obedezco pero no cumplo*), jonka avulla paikallisjohtajat saattoivat kuninkaan valtaa kyseenalaistamatta vedota siihen, että tietty määräys oli mahdoton toteutettavaksi. Kirjoittajat eivät kuitenkaan vie ajatusta pidemmälle.

Lait ja oikeuden määräykset jäivät usein kuolleiksi kirjaimiksi siirtomaissa. Valtameren yli virtasi jatkuvasti kuninkaallisia määräyksiä intiaanien hyvästä kohtelusta, ja intiaanit hakivat jatkuvasti oikeutta espanjalaisilta tuomioistuinta, mutta toimeenpano oli täysin kiinni paikallisista mahtimiehistä. Heidän intressiensä vastaiset

määräykset vain yksinkertaisesti jätettiin huomiotta. Tilanne toki muuttui sitä mukaan kun keskuhallinto vahvasti otetaan siirtomaissa.

Kirjallisen kulttuurin lisäksi Rappoport ja Cummins käsittelevät myös muita symbolijärjestelmiä, kuten vaatetusta, uskonnollista kuvastoa ja eurooppalaista ruutukaavaa, jonka mukaisesti siirtomaa-ajan kaupungit rakennettiin.

Rappoport ja Cummins tuovat erinomaisesti esiin sen, miten intiaanieliitti osallistui uuden yhteiskunnan syntyyn ja kehitykseen. Amerikan valloitus ei ollut niin nopea ja täydellinen kuin usein ajatellaan, eikä laajan valtakunnan hallinta olisi ollut mahdollista ilman intiaaniyhteisöjen suostumusta.

Lukutaidoton alkuperäisväestön enemmistö sen sijaan jää kirjassa väistämättä sivuosaan. Kirjallisen kulttuurin performatiivinen luonne integroi myös lukutaidottomat osaksi yhteiskuntaa, mutta he eivät ole jättäneet juuri jälkeä itsensä. Kirjoittajat pyrkivät kyllä jonkin verran tuomaan esiin myös tavallisten intiaanien kokemuksia, mutta silloin liikutaan huomattavasti heikommalla pohjalla kuin eliiteistä puhuttaessa. Johtavassa asemassa olevat intiaanit olivat huomattavasti espanjalaistuneempia kuin alaisensa, ja he pystyivät paremmin toimimaan kirjallisessa yhteiskunnassa. *Lettered city* ei ulottunut koskemaan koko alkuperäisväestöä.

– LAURI UUSITALO